

Valtiovarainministeriö

Lausuntopyyntö LVM:lle luonnoksesta hallituksen esitykseksi avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevasta lainsäädännöstä

Liikenne- ja viestintäministeriön lausunto; Hallituksen esitys avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Liikenne- ja viestintäministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua valtiovarainministeriön hallituksen esityksestä avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi.

Liikenne- ja viestintäministeriön tavoitteena on avoimen datan saatavuuden ja tietoa hyödyntävän liiketoiminnan lisääminen. Ministeriö pitää yleisesti hyvänä avoimen datan direktiivin ja hallituksen esityksen tavoitteita avoimen datan edistämisestä ja julkisen sektorin tiedon uudelleenkäytöstä. Liikenne- ja viestintäministeriön tavoitteena on lisäksi varmistaa ja edistää eri toimijoiden luottamusta tietoyhteiskunnan palveluiden turvallisuuteen. Luottamus perustuu muun muassa käytettävien palveluiden ja tietojen käsittelyn turvallisuuteen sekä yksityisyyden suojan varmistamiseen.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla tietovarantoja on avattu laajasti ja sen pohjalta on syntynyt liiketoimintaa. Tieto on pääosin saatavilla konelukuisena avoimien ohjelmistorajapintojen kautta.

Ministeriö kiinnittää huomiota erityisesti mahdollisuuksiin hyödyntää dataa liiketoiminnassa ja arvokkaiden tietoaineistojen sääntelyyn.

Mahdollisuus hyödyntää dataa liiketoiminnassa

Tietovarantojen pohjalle rakentuvan liiketoiminnan laajentumiselle on paljon potentiaalia. Ministeriö katsoo siten, että julkisen sektorin tiedon avaamista tulee edelleen edistää ja avoimen datan käytettävyyttä, markkinointia ja tukea on tarpeen edelleen parantaa. Edellä mainittujen mahdollisuuksien ohella Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä, että tiedon hyödyntämisen yhteydessä huomioidaan myös kyberturvallisuus.

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä, että mahdollisuus myös liiketoimintaan datalla säilyy, jotta kehittämistoimilla ja investoinneilla on saavutettavissa lisäarvon luontia. Tietovarantojen pohjalle rakentuvan liiketoiminnan laajentumiselle on paljon potentiaalia. Sääntelyn ei tulisi asettaa esteitä tai vaarantaa liiketaloudellisin perustein toimivien yhtiöiden toimintaedellytyksiä.

Laki liikenteen palveluista

Tiedon avaamista liikennealalla on edistetty lainsäädännön keinoin muun muassa velvoittamalla laissa liikenteen palveluista ((320/2017, jäljempänä liikennepalvelulaki) sekä yksityisiä että julkisia toimijoita avaamaan tietoaan. Kyseessä on ollut nyt ehdotetussa sääntelyssä tarkoitettu uudelleenkäyttö ja velvoite sen sallimiseen.

Liikennepalvelulaki sisältää sekä yleishyödyllisiä liikenteen palveluita koskevaa sääntelyä, että velvoitteita avata ja asettaa saataville liikennepalveluihin ja niiden tarjoamiseen liittyvää tietoa.

Liikennepalvelulain 154 §:n mukaan liikennemuodosta riippumatta henkilöliikenteen liikkumispalveluiden tarjoajan on huolehdittava siitä, että liikkumispalvelua koskevat olennaiset ajantasaiset tiedot ovat saatavissa tietojärjestelmään luodun yhteyden kautta koneluettavassa ja helposti muokattavassa vakiotietomuodossa vapaasti käytettäväksi avoimen rajapinnan kautta. Liikennepalvelulain 158 §:n mukaan tällaiset tietopalvelut on myös toteutettava oikeudenmukaisin, kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin. Tietojen saatavuuden tavoitteena on ollut edistää erilaisten liikennemuotojen ja liikennepalveluiden yhdistämistä toisiinsa.

Liikennepalvelulaissa tarkoitettut olennaiset tiedot tulisivat nyt ehdotetun sääntelyn soveltamisalaan siinä tapauksessa, että liikkumispalvelun tarjoaja on julkinen yritys, joka tuottaa yleishyödyllistä palvelua ja tiedot liittyvät tämän palvelun tuottamiseen. Koska tällaisten tietojen on jo oltava saatavilla koneluettavassa muodossa ja avoimen rajapinnan kautta, on hallituksen esityksessä arvioitu, että ehdotettu laki ei aiheuttaisi merkittäviä kustannuksia tällaisille julkisille yrityksille.

Liikennepalvelulaissa ei säädetä tietojen luovuttamisen maksuttomuudesta. Näin ollen hallituksen esityksessä on arvioitu, että ehdotettu säännös arvokaiden tietoaineistojen maksuttomuudesta saattaa aiheuttaa tulonmenetyksiä tällaisille yrityksille, riippuen arvokkaita tietoaineistoja koskevasta komission täytäntöönpanosäädöksistä. Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota siihen, että on tärkeää, että jalostetusta tiedosta voidaan periä maksu liiketaloudellisin perustein.

Arvokkaat tietoaineistot - Delegoidut säädökset ja täytäntöönpanosäädökset

Avoimen datan direktiivin liitteessä esitetään luettelo arvokkaiden tietoaineistojen teemaluokista. Komissiolle siirretään myös valta antaa delegoituja säädöksiä arvokkaiden tietoaineistojen teemaluokkien lisäämiseksi. Lisäksi komissio hyväksyy täytäntöönpanosäädöksiä, joilla määritellään tarkemmin luettelo direktiivin liitteessä mainittuihin ja delegoiduilla säädöksillä vahvistettuihin teemaluokkiin kuuluvista arvokkaista tietoaineistoista, sekä käytännön järjestelyt arvokkaiden tietoaineistojen julkaisemiseen ja uudelleenkäytön sallimiseen.

Näitä keskeisiä säädöksiä ei ole kuitenkaan ollut käytettävissä valmistelun ja meneillään olevan lausuntokierroksen aikana. Säädösten puuttuminen on hankaloittanut esityksen vaikutusten arviointia myös liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla.

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä, että Suomi vaikuttaa tulevien täytäntöönpanosäädösten valmisteluun ja neuvotteluun aktiivisesti. Tulevien säädösten vaikutukset tulee arvioida huolellisesti. Arvioinneissa tulee ottaa huomioon tietojen käytettävyyden rinnalla myös kyberturvallisuus.

Tiedon hyödyntämisestä säädetään EU-tasolla muun muassa INSPIRE-direktiivillä ja Euroopan parlamentin ja neuvoston älykkäistä liikennejärjestelmistä antamalla ns. ITS-direktiivillä (EU) 2010/40. On keskeistä, että avoimen datan direktiivin nojalla annettavat täytäntöönpanosäädökset eivät ole päällekkäisiä näiden säädösten kanssa ja että toimijoihin ei kohdistu päällekkäisiä vaatimuksia ja järjestelmiä. Siten olisi olennaista, että komissio tarjoaisi tietoa eri säädösten suhteesta toisiinsa, mukaan lukien tulossa olevat muut säädökset. Komission odotetaan antavan vuoden 2020 lopulla säädösehdotus koskien datan hallintamallia sekä vuoden 2021 alussa säädösehdotus koskien datan saatavuutta.

Täytäntöönpanosäädöksissä on myös oleellista, miten esimerkiksi ohjelmistorajapintojen (API) käyttöä säädellään ja miten tekninen rajapinta tullaan määrittämään. Näillä kysymyksillä on potentiaalisesti merkittävä taloudellinen vaikutus sekä investointi- että juoksevien kulojen näkökulmasta. Esimerkiksi varsinaisen rajapinnan toteutuksessa tulisi huomioida jo tehty kehitystyö toimialalla ja olemassa olevat standardit ja sääntely.

Vaikutukset LVM:n toimialaan

LVM:n hallinnonalan virastot ovat merkittäviä datan tuottajia ja hyödyntäjiä. Tietoa on avattu laajasti ja pitkäjänteisesti.

Ehdotetun lain eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä 1 §:n mukaan lakia sovelletaan yhteisöihin, jotka toimivat erityisen hankintasääntelyn kohteena olevilla yksilöidyillä toimialoilla vesi- ja energiahuollossa, liikenteen ja postipalveluiden alalla, liikenteen harjoittajina rautateiden ja maanteiden julkisten henkilöliikennepalveluiden alalla, lentoliikenteen harjoittajina tai laivanvarustajina siten, että ne tuottavat yleishyödylliseksi katsottavaa palvelua.

Hallituksen esityksen mukaan valtion enemmistöomisteisista ja kokonaan omistamista yrityksistä on LVM:n hallinnonalalla tunnistettu seuraavat yritykset, joilla voi olla hallussaan asiakirjoja, jotka liittyvät yleishyödyllisen palvelun tuottamiseen, ja joihin esitetty laki eräiden julkisten yritysten tietoa-aineistojen uudelleenkäytöstä voisi tulla sovellettavaksi: Finavia Oyj (lento-kenttä- ja terminaalipalvelut) ja Posti Oyj (postin yleispalvelu).

Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota, että hallituksen esityksessä mainittujen yritysten lisäksi VR-Yhtymä Oy on valtio-omisteinen yritys ja toimii julkisten henkilöliikennepalveluiden alalla.

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä, että ehdotetun sääntelyn vaikutuksia julkisten yritysten, kuten Posti Oyj:n ja VR-Yhtymä Oy:n, toimintaan selvitetäisiin tarkemmin.

Traffic Management Finland Oy on erityistehtäväyhtiö, joka tuottaa meri-
rautatie- ja tieliikenteen ohjauspalveluita sekä kerää ja hallitsee näihin pal-
veluihin liittyviä tietoaineistoja. Yhtiön strategian mukaan tavoitteena on lii-
kenteen ekosysteemin luominen ja uusien palvelujen syntymisen edistämi-
nen. Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä, että mahdollisuus myös
liiketoimintaan datalla säilyy, jotta kehittämistoimilla ja investoinneilla on
saavutettavissa lisäarvon luontia. Tietovarantojen pohjalle rakentuvan liike-
toiminnan laajentumiselle on paljon potentiaalia.

Hallituksen esityksen mukaan on yhdeksän kuntaomisteista yritystä, jotka
tuottavat kuljetuspalveluita tai ilmaliikennettä palvelevaa toimintaa, joihin lii-
kennepalvelulaki tai laki lentoasemaverkosta ja –palveluista voivat tulla so-
vellettavaksi. Kuntien määräysvallassa on myös 20 satamayhtiötä, joihin lii-
kennepalvelulain säännös olennaisten tietojen saatavuudesta voi tulla so-
vellettavaksi.

Laura Vilkkonen
ylivohtaja, osastopäällikkö

Maria Rautavirta
yksikön johtaja, liikenneneuvos

Jakelu Valtiovarainministeriö

Tiedoksi Maarit Huotari
valtiovarainministeriö

Antti Helin
valtiovarainministeriö